

Il salit d'in salid rumantsch

DA RALF BEER

«Grüezi», salidain jau e mes collegas unisono l'um vegl che vegn encunter durant viandar.

«Tge grüezi? Nus schain buna saira!», respunda quel tut indignà.

«Oha, sorry, äh, perstgisai!», faschain nus. «Buna saira, natiralmain.»

Il vegl para d'esser calmà e passa cun in surrir.

Atgnamain era questa situaziun sintomatica per il process da salidar en Rumantschia – ils pli blers dian quasi adina emprim «Grüezi». L'um vegl da noss inscunter aveva mettain era mo fatg a nus la reproscha, perquai ch'el aveva udì che nus discurrivan rumantsch ensemen. Uschiglio avess el forsa era ditg «Grüezi».

Ins partan ils Rumantschs consequentamain da la premissa ch'els hajan esters avant els. Qua ina situaziun exem-

plarica: Rumantschs che dattan la bocca d'auters durant star en colonna en l'Europaparc en Germania. Quant penibel èsi, sche la persuna, a la quala ins ha gist attribui ina curiusa furma da chau ed ina frisura tarladida, sa maina tuttenina e giavischa in bel di per rumantsch?

Sco sulettas occurrenzas nua ch'ins pudeva salidar in ester senza dubis en il linguatg matern ed esser segir ch'i dat ina resposta en il medem, valan anc oz – almain tar las generaziuns pli veglias – las Scuntradas Rumantschas che avevan lieu mintga trais onns davent dal 1985 fin l'onn 2000. Tant pli surstada ed intgantada reagescha ina persuna rumantscha lura sch'ins respunda sin in «Grüezi» cun «Bun di» u «Buna saira». Las fatschas seriusas e malsegiras daventan prest levgiadas ed allegradas. Sch'ins spassegia per exempel sco um tras in gaud ed entaup ina dunna, para quella per il solit d'es-

ser senza quitads uschespert ch'ella auda ils plets salidants per rumantsch. «Ah, quai è in da qua...», pensa ella probabel, «...alura è gea tut en urden. Quel sto gea esser in flot!».

Uschia sa manifestescha la tema umana da l'ester en Rumantschia sur ina simpla floscla da salidar. Subconscientamain sa mussa qua era la persvasiun dals Rumantschs ch'ils Rumantschs sajan paschaivels, onests e senza putgads. En l'ideologia rumantscha n'existan nagins criminals, violents, terrorists ed amocaders rumantschs. Ma insaco constatti gea era. U quants gronds delinquents rumantschs enconuschais vus? Nulla, in... u dus?

Ussa ch'il giubileum da 100 onns da la Lia Rumantscha s'avischina, èsi uschia mo da sperar ch'i dettia puspè in lieu nua ch'ins possia laschar star ils «Grüezis» envers esters.